

NÂNG CAO CHẤT LƯỢNG TỔ CHỨC HOẠT ĐỘNG TẠO HÌNH CHO TRẺ MẦM NON THÔNG QUA TRẢI NGHIỆM

Trần Thị Thanh Nga
 Trường Cao đẳng Vinh Phúc
 Email: ttnga.82@gmail.com

Tóm tắt: Giáo dục thông qua trải nghiệm là phương pháp giáo dục phát huy tính tích cực, chủ động, sáng tạo cho người học. Đối với giáo dục mầm non, phương pháp giáo dục thông qua trải nghiệm cần được nghiên cứu và vận dụng sâu rộng để thực hiện thành công mục tiêu giáo dục mầm non, góp phần đổi mới giáo dục mầm non nói chung đồng thời nâng cao chất lượng tổ chức các hoạt động cho trẻ nói riêng. Hoạt động tạo hình là một trong những hoạt động thuộc lĩnh vực hướng tới phát triển thẩm mỹ, hình thành ở trẻ khả năng cảm thụ cái đẹp trong đời sống, trong nghệ thuật, hình thành ở trẻ khả năng sáng tạo ra cái đẹp. Để nâng cao chất lượng tổ chức hoạt động tạo hình cho trẻ mầm non, nhà sư phạm cần tăng cường cho trẻ được thực hành trải nghiệm.

Từ khóa: Hoạt động tạo hình, trải nghiệm, tổ chức hoạt động tạo hình thông qua trải nghiệm.
 Nhận bài: 04/03/2025; Biên tập: 06/03/2025; Phản biện: 10/03/2025; Duyệt đăng: 12/03/2025

1. Đặt vấn đề

Sự nghiệp công nghiệp hoá và hiện đại hoá đất nước ngày nay đòi hỏi nguồn nhân lực không những đủ về số lượng mà còn phải nâng cao về chất lượng. Nguồn nhân lực đóng vai trò hết sức to lớn đối với sự phát triển của mỗi cơ quan, đơn vị nói riêng và của đất nước nói chung. Một trong những định hướng cơ bản của việc đổi mới giáo dục là chuyển từ nền giáo dục mang tính hàn lâm, kinh viện, xa rời thực tiễn sang một nền giáo dục chú trọng việc hình thành năng lực hành động, phát huy tính chủ động, sáng tạo của người học. Để thực hiện thành công mục tiêu giáo dục mầm non, cần tăng cường phương pháp giáo dục thông qua trải nghiệm. Việc tổ chức các trải nghiệm thông qua hoạt động tạo hình góp phần phát huy tính tích cực, tự chủ, sáng tạo ở trẻ, phát triển toàn diện năng lực người học.

2. Nội dung

2.1. Một số khái niệm

2.1.1. Khái niệm “Hoạt động tạo hình”

Có thể nói, tạo hình là một loại hình nghệ thuật rất hấp dẫn đối với trẻ em, không trẻ em nào không thích nhìn ngắm những bức tranh, những đồ chơi đẹp. Đặc biệt các em thích thú khi tự tay làm ra những sản phẩm đó. Hoạt động tạo hình của trẻ là sự phản ánh các kinh nghiệm xã hội qua cách nhìn nhận và đánh giá chủ quan của trẻ. Nói về đặc điểm khả năng hoạt động tạo hình của trẻ, có những vấn đề đặc biệt sau:

Hoạt động tạo hình của trẻ mầm non chưa phải là hoạt động sáng tạo nghệ thuật thực thụ. Hơn nữa hoạt động tạo hình của trẻ còn mang tính chất duy kỷ. Trẻ rất quan tâm đến việc vẽ cái gì mà không quan tâm đến việc vẽ cái đó như thế nào. Trẻ tạo ra những sản

phẩm từ nguyên liệu và phương tiện của hoạt động tạo hình một cách tự nhiên và chưa có ý thức. Một trong những đặc điểm tiêu biểu về khả năng tạo hình của trẻ đó là tính không chủ định. Trong quá trình hoạt động, trẻ nhỏ không dự tính trước, không lập kế hoạch hoạt động cho mình giống như người lớn, những ý tưởng đến với trẻ thường nảy sinh một cách tình cờ và ngẫu nhiên. Như vậy hoạt động tạo hình của trẻ mầm non là quá trình trẻ lĩnh hội các kinh nghiệm được đúc kết trong lịch sử phát triển của loài người, được in dấu trong nền văn hóa vật chất và tinh thần của xã hội; là sự nhận thức và phản ánh thế giới khách quan qua lăng kính chủ quan của trẻ, ở đó các hình tượng được sáng tạo theo cách riêng từ thế giới nội tâm của trẻ. Hoạt động tạo hình của trẻ em có nguồn gốc xã hội, mang bản chất xã hội rõ rệt.

2.1.2. Khái niệm “Trải nghiệm”

Trải nghiệm hay hoạt động trải nghiệm của trẻ mầm non là quá trình trẻ tiếp xúc trực tiếp với sự vật, hiện tượng trong môi trường, được chiêm nghiệm, tự lực tích lũy kinh nghiệm bao gồm kiến thức, kĩ năng, thái độ tạo thành kinh nghiệm riêng của bản thân [2].

Có thể nói, hoạt động trải nghiệm có ý nghĩa rất quan trọng, cụ thể như sau: Hoạt động trải nghiệm giúp trẻ sử dụng tổng hợp các giác quan, thông qua đó tăng khả năng lưu giữ thông tin tiếp nhận cho trẻ. Hoạt động trải nghiệm giúp phát triển những năng lực cá nhân và tăng cường sự tự tin cho trẻ, phát triển tính sáng tạo, sự năng động và khả năng thích ứng. Hoạt động trải nghiệm đòi hỏi trẻ phải tích cực tham gia vào quá trình tổ chức hoạt động do vậy quá trình học trở nên thú vị hơn đối với trẻ, trẻ hứng thú và chú ý nhiều hơn tới những điều được tiếp cận đồng thời trẻ có kỹ năng sống bằng việc lập đi lập lại

các hành vi, các bài tập, từ đó tăng cường khả năng ứng dụng những kỹ năng đó vào thực tiễn.

Phương pháp giáo dục thông qua trải nghiệm đã được rất nhiều các tác giả trên thế giới nghiên cứu, tìm hiểu vào những năm cuối thế kỷ XIX đầu thế kỷ XX như: Jonh Dewey, Montessori, Vugotsky, Piaget, David Kolb, Khổng Tử... qua quá trình nghiên cứu các tác giả đều hướng tới quan điểm đó là cần cho trẻ học thông qua thực hành, trải nghiệm. Thực tiễn giáo dục mầm non cho thấy, việc giáo dục trẻ mầm non rất cần áp dụng việc giáo dục thông qua trải nghiệm. Trẻ cần được học thông qua những kinh nghiệm được đúc rút từ chính những hoạt động của mình.

2.1.3. Khái niệm “Tổ chức cho trẻ hoạt động tạo hình thông qua trải nghiệm”

Tổ chức cho trẻ hoạt động tạo hình thông qua trải nghiệm là quá trình cho trẻ tiếp xúc trực tiếp, đắm mình trong các tác phẩm nghệ thuật tạo hình nhằm tạo nên sự hiểu biết, khả năng thưởng thức, kỹ năng thực hành và sự sáng tạo cho trẻ. Có thể nói việc tổ chức hoạt động tạo hình thông qua trải nghiệm có ý nghĩa rất quan trọng.

2.2. Một số kinh nghiệm nâng cao chất lượng tổ chức hoạt động tạo hình cho trẻ thông qua trải nghiệm.

Mục đích của việc tổ chức hoạt động tạo hình cho trẻ mầm non không nằm ngoài những mục đích cơ bản của giáo dục thẩm mỹ, đó là: Phát triển ở trẻ khả năng cảm nhận, cảm thụ cái đẹp trong thiên nhiên, trong cuộc sống và trong các tác phẩm nghệ thuật. Hình thành ở trẻ lòng mong muốn và khả năng thể hiện vẻ đẹp của các sự vật, hiện tượng trong cuộc sống xung quanh, qua đó biểu lộ thái độ, tình cảm của mình [4].

Như vậy để trẻ được thực hành các nội dung tạo hình phong phú và đa dạng như: Vẽ, nặn, xé - dán, cắt - dán, chắp ghép, lắp ghép, xếp hình, trang trí, gấp giấy và làm đồ chơi... nhà sư phạm cần sử dụng một hệ thống các phương pháp và biện pháp dạy học phong phú và đa dạng.

Phương pháp tổ chức hoạt động tạo hình cho trẻ mầm non chính là hệ thống tác động qua lại của nhà sư phạm với trẻ để tổ chức hoạt động nhận thức thẩm mỹ và hoạt động thực tiễn nhằm bồi dưỡng ở trẻ các năng lực tạo hình, giúp trẻ nắm được những hiểu biết cũng như các kỹ năng, kỹ xảo tạo hình, hình thành và phát triển ở trẻ khả năng sáng tạo [4].

Phương pháp tổ chức hoạt động tạo hình thông qua trải nghiệm cũng đòi hỏi phải có sự tương tác giữa cô và trẻ, được thực hiện có sự định hướng và dẫn dắt của giáo viên mà không phải là hoạt động mang tính tự do, tự phát. Để nâng cao chất lượng tổ chức hoạt động tạo hình cho trẻ mầm non thông qua trải nghiệm, cần lưu ý một số điểm sau:

Thứ nhất: Cần vận dụng mô hình giáo dục trải nghiệm

của David Kolb vào quá trình tổ chức hoạt động tạo hình cho trẻ.

Mỗi hoạt động trải nghiệm của trẻ mầm non đều được tổ chức theo một quy trình chặt chẽ gồm 4 giai đoạn theo mô hình trải nghiệm của David Kolb: (1) Trải nghiệm thực tế; (2) Phản hồi kinh nghiệm; (3) Hình thành khái niệm; (4) Thử nghiệm tích cực. Mỗi giai đoạn, trẻ phải thực hiện các nhiệm vụ khác nhau để hoàn thành một chu trình trải nghiệm và giáo viên sử dụng các phương pháp, hình thức hướng dẫn khác nhau đảm bảo khai thác tối đa hiệu quả hoạt động trải nghiệm của trẻ [2]

Giai đoạn 1: Trẻ được trải nghiệm thực tế.

Giai đoạn 2: Trẻ được chia sẻ, phản hồi kinh nghiệm.

Giai đoạn 3: Hướng dẫn trẻ đúc kết kinh nghiệm.

Giai đoạn 4: Khuyến khích trẻ tích cực thể hiện kinh nghiệm trong cuộc sống.

Vận dụng 4 bước của mô hình giáo dục này vào quá trình tổ chức hoạt động tạo hình cho trẻ như sau:

Giai đoạn 1: Trẻ được trải nghiệm thực tế

Giáo viên dựa trên những kiến thức và kinh nghiệm đã có của trẻ để lựa chọn nội dung tổ chức hoạt động tạo hình, cho trẻ trải nghiệm trong môi trường nghệ thuật, tạo cơ hội để trẻ tiếp xúc với nghệ thuật tạo hình bằng nhiều cách khác nhau tuy nhiên chưa chỉ dẫn cách làm cụ thể. Giáo viên có thể cho trẻ trực tiếp ngắm nhìn các tác phẩm tạo hình ở mọi lúc mọi nơi, tham gia vào các trò chơi, các hoạt động lễ hội. Trên cơ sở vốn hiểu biết và kỹ năng của trẻ, giáo viên khơi gợi những kinh nghiệm đã có liên quan đến nội dung và cách thực hiện nhiệm vụ tạo hình.

Ví dụ: Đối với trẻ mầm non, bên cạnh việc sử dụng màu sắc dưới sự hướng dẫn của nhà sư phạm, trẻ còn sử dụng màu sắc theo cảm xúc và sở thích của cá nhân. Thực tế cho thấy, chủ yếu trẻ sử dụng màu nguyên chất, chưa có sự pha trộn và vẽ theo cách hiểu cách cảm của mình, vẽ cái mình yêu, cái mình thích. Màu sắc trẻ sử dụng nhiều khi ít phụ thuộc vào thực tế: Lá xanh có thể hóa đỏ, củ cà rốt có màu vàng cam cũng có thể chuyển thành màu vàng chanh. Vì vậy nhà sư phạm cần tạo điều kiện cho trẻ được học cách pha màu giúp trẻ khám phá sự phong phú và kỳ diệu của màu sắc từ đó sử dụng màu sắc phù hợp và gần gũi với thực tế. Trước khi giáo viên dạy trẻ cách pha màu, cần tạo cơ hội cho trẻ được tiếp xúc với màu nước trong những hoạt động phong phú và đa dạng như: Trong các giờ hoạt động góc, trong hoạt động ngoài trời, trong các trò chơi... để trẻ được tự do pha các màu cơ bản để tạo ra các màu khác nhau với những sắc độ khác nhau. Giáo viên chỉ nhắc nhở, giao nhiệm vụ và cho trẻ được tự do hoạt động trải nghiệm.

Giai đoạn 2: Trẻ được chia sẻ, phản hồi kinh nghiệm

Trẻ quan sát, phân tích và đối chiếu những điều quan sát được ở giai đoạn 1, thảo luận, chia sẻ, phân tích và phản ánh lại, mô tả lại rõ ràng các kết quả của trải nghiệm. Trẻ quan sát và tư duy về cách thực hiện nhiệm vụ tạo

hình, giáo viên khuyến khích trẻ nhận xét và trao đổi với nhau về màu sắc, đường nét, hình dạng, bố cục... của tác phẩm, cho trẻ thảo luận với nhau về cách tạo ra những sản phẩm tạo hình đẹp. Sau khi đã được trải nghiệm thực tế bằng những kinh nghiệm rời rạc ở giai đoạn 1 về việc pha màu nước, trẻ có cơ hội được suy nghĩ, phân tích, phán đoán để giải quyết nhiệm vụ pha màu mà giáo viên giao, đồng thời trẻ được trao đổi, chia sẻ cách thức giải quyết vấn đề với những trẻ khác. Giáo viên có thể chia trẻ ra thành các nhóm để cho trẻ pha màu dưới sự hướng dẫn của cô.

Giai đoạn 3: Hướng dẫn trẻ đúc kết kinh nghiệm

Từ quá trình quan sát, tư duy và phản hồi ở bước 2, trẻ sẽ tự hình thành những khái niệm, hiểu biết, hình thành các kiến thức, kỹ năng của hoạt động tạo hình. Giáo viên chính xác hóa các kiến thức và kỹ năng đó cho trẻ, khuyến khích trẻ vận dụng những điều đã được học vào thực tiễn.

Sau khi đã được chia sẻ, phản hồi kinh nghiệm về việc pha màu, trẻ sẽ hình thành cho mình những hiểu biết và hình thành những khái niệm, cụ thể như trẻ biết pha màu đỏ và màu vàng chanh sẽ ra màu cam, pha màu đỏ và xanh lam với nhau sẽ cho ra màu tím, pha màu xanh lam và màu vàng chanh sẽ ra màu xanh lục...

Giai đoạn 4: Khuyến khích trẻ tích cực thể hiện kinh nghiệm trong cuộc sống

Trẻ thực hành, sử dụng những kiến thức, kỹ năng vào các hoạt động tạo hình, giáo viên động viên trẻ thể hiện cảm xúc, ý tưởng bằng nhiều cách khác nhau. Trong quá trình thử nghiệm này, trẻ tiếp tục củng cố kiến thức, kỹ năng đã có và tự đúc rút ra những kinh nghiệm mới. Giáo viên cần tạo nhiều cơ hội đặc biệt khuyến khích trẻ thể hiện sự sáng tạo của mình trong hoạt động tạo hình.

Bằng vốn kiến thức đã có về pha màu, giáo viên cho trẻ vận dụng những kinh nghiệm đó vào cuộc thực tiễn cuộc sống như: Chế biến các món ăn mà cần đến sự phối màu, trang trí thiệp tặng mẹ, làm đồ dùng đồ chơi... Khi đó những kiến thức mà trẻ thu thập được thông qua thực hành trải nghiệm sẽ trở nên có giá trị và tồn tại lâu dài.

Thứ hai: Cần chuẩn bị tốt các điều kiện hoạt động tạo hình.

Để hoạt động tạo hình có hiệu quả, việc sử dụng nguyên vật liệu tạo hình là vô cùng quan trọng. Nguyên vật liệu là những loại đồ dùng, dụng cụ dễ kiếm, dễ bảo quản, an toàn, dễ sử dụng... để kích thích sự sáng tạo của trẻ. Có thể cô và trẻ tự kiếm như lá cây, phế liệu, vỏ hộp, thùng các tông, giấy vụn, quần áo cũ, tạp chí cũ, bông vải vụn,... Đặt và sắp xếp các vật liệu sao cho trẻ có thể thấy rõ và lấy được dễ dàng để thực hiện hoạt động tạo hình vào bất cứ lúc nào trẻ thích. Sự đa dạng của nguyên vật liệu tạo hình để lựa chọn để khuyến khích khả năng sáng tạo của trẻ.

Tạo môi trường hoạt động trải nghiệm nghệ thuật tạo hình phong phú, đa dạng, an toàn cho trẻ: Trưng bày đồ chơi đẹp, sắp xếp các nguyên vật liệu, đồ dùng một cách hợp lý, bên cạnh đó, trong góc tạo hình các cô giáo nên treo một số tranh cung cấp các tranh khái niệm với nhiều sắc thái và chất liệu khác nhau để làm những gợi ý cho trẻ, từ đây tạo cho trẻ cảm giác thích thú, gây cảm xúc và mong muốn được tái tạo cho trẻ về nghệ thuật tạo hình.

Nơi trưng bày sản phẩm của trẻ, nên bố trí một khoảng không gian thoáng mát, đủ ánh sáng, dễ quan sát để trẻ tự tay cầm sản phẩm treo sản phẩm của mình. Ở đây, trẻ được quan sát toàn bộ sản phẩm của mình và của bạn, trẻ có thể chia sẻ sản phẩm của mình với các bạn, nhận xét và học thêm được ý tưởng của những bạn có sản phẩm đẹp, sáng tạo. Bên cạnh đó trẻ được cô giáo và các bạn thừa nhận sản phẩm của mình, từ đó sẽ kích thích lòng ham muốn say mê sáng tạo các sản phẩm tạo hình của trẻ.

Giáo viên cần chuẩn bị kỹ nội dung chương trình trải nghiệm hoạt động tạo hình phong phú, đa dạng, hướng tới sự phát triển toàn diện cho trẻ. Trong quá trình tổ chức hoạt động trải nghiệm cần có sự tương tác giữa cô và trẻ, giữa trẻ với nhau để có sự học hỏi, giúp đỡ lẫn nhau. Cần có sự đánh giá kết quả hoạt động trải nghiệm dựa trên các tiêu chí cụ thể nhằm động viên, khích lệ sự yêu thích hoạt động nghệ thuật tạo hình ở trẻ. Tạo điều kiện để trẻ thường xuyên tiếp xúc với môi trường xung quanh để từng bước cung cấp các biểu tượng phong phú về đối tượng cho trẻ tự khám phá bằng cách huy động sự tham gia của các giác quan, các quá trình tâm lý khác nhau để lĩnh hội các khía cạnh khác nhau của sự vật. Trong quá trình quan sát, các cô giáo cần hướng trẻ tới những giá trị thẩm mỹ của đối tượng quan sát, từ đó giúp trẻ tìm ra phương thức thể hiện trong những tình huống khác nhau.

Thứ ba: Trong quá trình tổ chức hoạt động tạo hình cần chú trọng việc “lấy trẻ làm trung tâm”

Hoạt động tạo hình của trẻ mầm non chưa phải là hoạt động sáng tạo nghệ thuật thực thụ, trẻ tạo hình không phải để phục vụ cho nhu cầu của xã hội mà để thỏa mãn nhu cầu tìm hiểu khám phá hiện thực khách quan. Các sự vật hiện tượng trong sản phẩm tạo hình của trẻ thường được liệt kê theo luồng suy nghĩ còn chưa mạch lạc, đặc biệt trẻ mầm non không quan tâm tới những đánh giá thẩm mỹ của người khác, không quan tâm nhiều tới hình thức thể hiện tác phẩm mà chú ý nhiều tới nội dung tác phẩm, những đối tượng thể hiện trong tác phẩm của mình.

Với những đặc điểm này, trong quá trình tổ chức hoạt động tạo hình cho trẻ mầm non, cô giáo cần để trẻ tự thể hiện, cô luôn là người động viên, khuyến khích trẻ sáng tạo. Trẻ cần được động viên để thể hiện ý muốn, tình cảm, cảm xúc và những hiểu biết của trẻ

đối với sự vật, hiện tượng. Trẻ cần được tự do thể hiện các cách thức miêu tả các sự vật, hiện tượng. Cô giáo nên tăng cường các câu hỏi gợi ý giúp trẻ củng cố và áp dụng những kinh nghiệm đã lĩnh hội trong các hoạt động khác nhau, động viên trẻ suy nghĩ, tìm cách giải quyết vấn đề của trẻ. Đặc biệt, cô giáo không lạm dụng các sản phẩm mẫu và làm mẫu, trong khi làm mẫu, cô luôn coi trọng quan điểm của trẻ, mẫu của cô chỉ gợi ý cho các ý tưởng của trẻ.

3. Kết luận

Có thể nói, nghệ thuật tạo hình luôn hướng tới hai mục đích đó là hình thành ở trẻ khả năng cảm nhận, cảm thụ cái đẹp trong đời sống và trong nghệ thuật đồng thời hình thành khả năng sáng tạo ra cái đẹp. Để thực hiện được mục đích đó cần tăng cường cho trẻ được trải nghiệm trong hoạt động tạo hình ở mọi lúc, mọi nơi. Mục đích chính của việc cho trẻ trải nghiệm tạo hình nhằm giúp trẻ tăng trí thông minh, khả năng ghi nhớ, nhận biết môi trường, hình khối và màu sắc trong tự nhiên. Không những thế, qua những bài tập, tác phẩm, trẻ còn có cơ hội được khám phá thế giới, học hỏi về những kiến thức căn bản, trả lời cho vô số

câu hỏi của trẻ ở lứa tuổi này. Một số tính cách của trẻ như sự kiên trì, nhẫn nại, ham học hỏi cũng dần được hình thành, duy trì, phát triển. Phương pháp giáo dục nghệ thuật tạo hình thông qua trải nghiệm góp phần phát triển toàn diện nhân cách cho trẻ mầm non, hình thành và phát triển ở trẻ tính tích cực, tự tin, tự lực, năng động và sáng tạo, đáp ứng yêu cầu và đòi hỏi của xã hội về chất lượng giáo dục. ○

Tài liệu tham khảo

- [1]. Ung Thị Châu - Nguyễn Lăng Bình - Lê Đức Hiền (1998), *Tạo hình và phương pháp hướng dẫn hoạt động tạo hình cho trẻ*, NXB Giáo dục, Hà Nội.
- [2]. Hoàng Thị Phương (2016), *Về việc tích hợp mục tiêu giáo dục trong hoạt động trải nghiệm của trẻ mầm non*, Tạp chí Giáo dục số Đặc biệt, tháng 12-2016.
- [3]. Hoàng Thị Phương, *Về việc xây dựng mô hình hoạt động trải nghiệm cho trẻ mầm non*, Đề tài nghiên cứu khoa học cấp Bộ, mã số B2016-SPH-10).
- [4]. Lê Thanh Thủy (2008), *Phương pháp tổ chức hoạt động tạo hình cho trẻ mầm non*, NXB Đại học Sư phạm Hà Nội.
- [5]. Lê Hồng Vân (2001), *Tạo hình và phương pháp hướng dẫn hoạt động tạo hình cho trẻ em* (quyển 3), NXB Đại học Quốc gia Hà Nội.

IMPROVING THE QUALITY OF ORGANIZING SHAPING ACTIVITIES FOR PRESCHOOL CHILDREN THROUGH EXPERIENCE

Tran Thi Thanh Nga

Vinh Phuc College

Email: tnga.82@gmail.com

Abstract: Education through experience is an educational method that promotes positivity, initiative, and creativity in the learners. For preschool education, experiential education methods need to be widely researched and applied to successfully implement preschool education goals, contributing to innovation in preschool education in general and improving the quality of organizing activities for children in particular. Shaping activities are one of the activities in the field of aesthetic development, forming in the children the ability to perceive beauty in life and in art, forming in them the ability to create beauty. To improve the quality of organizing shaping activities for preschool children, the educators need to increase their experiential practice.

Keywords: Shaping activities, experience, organizing shaping activities through experience.